

Planer for fangst og anvendelse av pukkellaks 2025 - Er vi forberedt? Seminar i Alta, 23.1.2025

Prosjektansvarlig:

Visjona AS

Prosjektleder:

Edmund Junior Mikkelsen

Dato: 12.5.25

VISJONA

INNHold

Sammendrag	3
------------------	---

1 Innledning	3
1.1 Bakgrunn	3
1.2 Organisering	4

2 Formål	4
----------------	---

3 Prosjektgjennomføring	5
-------------------------------	---

4 Oppnådde resultater, diskusjon og konklusjon	6
--	---

5 Hovedfunn	8
-------------------	---

6 Referanser	8
--------------------	---

7 Leveranser	8
--------------------	---

Sammendrag

Prosjektet ble gjennomført som et seminar i Alta, torsdag 23. januar med totalt 135 deltakere inkludert arrangører og foredragsholdere. Visjona AS, Alta, var ansvarlig for planlegging og gjennomføring av seminaret med finansiering fra FHF.

Programmet bestod av tre bolker med innlegg fra forvaltning, fiskere og fiskeindustri, utstyrsleverandører, kunnskapsbedrifter, samt fra forskningsmiljøer inkludert de selskapene som deltar i de to prosjektene på pukkellaks som er finansiert av FHF. Totalt var det 18 innledere på seminaret som ble avsluttet med en paneldiskusjon i to deler med et utvalg innledere.

Formålet med seminaret var å utveksle kunnskap og erfaringer om fangst og håndtering av pukkellaks med sikte på å få en felles forståelse av kunnskapsbehov og hvilke aktiviteter som skal gjennomføres i fangstsesongen 2025.

Resultatene fra seminaret vil være viktige for å belyse bredden av utfordringer og muligheter som pukkellaks representerer, samt at prosjektet er viktig for å bidra til en best mulig koordinering og gjennomføring av aktiviteter i kommende fangstsesong.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Pukkellaks ble for første gang registrert i et stort antall i norske elvevassdrag i 2017, og har deretter kommet i et stort og økende antall hvert andre år. I 2023 ble det tatt rundt 250.000 stk. pukkellaks gjennom organiserte tiltak for å hindre at fisken tok seg opp i elvene. I tillegg ble det fangstet om lag 183 tonn pukkellaks i sjøfiske som var en økning fra 71 tonn i 2021. Dette er bifangst i det ordinære fisket etter anadrom laksefisk i sjø. Pukkellaks utgjorde 62% av all laksefisk som ble fangstet i sjøfiske, og der nesten all fangst ble gjort i Finnmark og Troms.

Pukkellaks er en ypperlig matressurs, og erfaringer som ble gjort i 2023 viser at det ligger et stort kommersielt potensiale i denne ressursen hvis man klarer å utvikle effektive fangstmetoder i sjø som samtidig er skånsom mot annen anadrom laksefisk som atlantisk laks, sjørørret og sjørøye. Dette vil også kunne bidra til at færre individer kommer inn i elvene hvor erfaringene hittil har vært at mengden som kommer inn samtidig er så stort at det vanskeliggjør en håndtering av fisken med sikte på å kunne utnytte det som en verdifull matressurs.

I 2025 er det forventet at det vil komme et rekordstort antall pukkellaks inn i norske fjorder og som søker til elvene for å gyte. For å bidra til en best mulig koordinert gjennomføring av planlagte aktiviteter når pukkellaksen er tilgjengelig, ser FHF et behov for å samle forskningsmiljøene og andre miljøer med kunnskap om pukkellaks til en workshop der ulike problemstillinger drøftes.

Det er to pågående forskningsprosjekter på pukkellaks som er finansiert av FHF, og hvor det blant annet er planlagt fangstforsøk med sikte på å skaffe til veie kunnskap som kan bidra til utvikling av effektive og skånsomme fangstmetoder, samt løsninger for håndtering av stillehavslaks med sikte på å sikre best mulig kvalitet på råstoffet. Prosjektene er;

- «Ny kunnskap og teknologi for bærekraftig fangst av pukkellaks (Stillehavslaks 2.0)». Møreforsking er ansvarlig organisasjon.
- «Effektiv, bærekraftig og lønnsom utnyttelse av stillehavslaks (BLUSH-Laks)». Nofima er ansvarlig organisasjon.

1.2 Organisering

Prosjektet har hatt følgende organisering:

Prosjektleder:	Edmund Junior Mikkelsen, Visjona AS Visjona har hatt ansvar for planlegging og gjennomføring av prosjektet i nær samarbeid med FHF. Teknisk gjennomføring (lyd/bilde og streaming), ble levert av Alta-bedriftene Full Spiker AS og Altaposten AS.
Programkomité:	Rita Naustvik, FHF Frank Jakobsen, FHF Wenche Emblem Larssen, Møreforsking Thomas Hagby Dahl, Møreforsking Stein Harris Olsen, Nofima Odd-Børre Humborstad, Havforskningsinstituttet Edmund Jr. Mikkelsen, Visjona (referent)

2 Formål

Hovedmål

«Å utveksle kunnskap og erfaringer om fangst og håndtering av pukkellaks med sikte på å få en felles forståelse av kunnskapsbehov og hvilke aktiviteter som skal gjennomføres i fangstsesongen 2025».

Delmål

1. Beskrivelse av fangstforsøk som planlegges gjennomført på redskap/metode, geografisk område, tidsperiode, deltakere, fordeler og ulemper med de ulike fangstredskapene, hensynet til annen anadrom laksefisk, samt suksesskriterier for gjennomføring av forsøkene
2. Presentasjon av kunnskapsstatus på fangstmetode og fangsthåndtering som bidrar til best mulig ivaretagelse av pukkellaksen som verdifull matressurs
3. Beskrivelse av markedspotensiale og hvilke anvendelsesmuligheter det er for pukkellaksen
4. Belyse forvaltningsmessige utfordringer som skal hensynta flere målsetninger knyttet til utnytting av pukkellaksen

3 Prosjektgjennomføring

Seminarer ble gjennomført på Scandic Alta, torsdag 23. januar med totalt 135 deltakere inkludert arrangører og foredragsholdere.

Programmet bestod av tre bolker med innlegg fra forvaltning, fiskere og fiskeindustri, utstyrsleverandører, kunnskapsbedrifter, samt fra forskningsmiljøer inkludert de selskapene som deltar i de to prosjektene på pukkellaks som er finansiert av FHF. Totalt var det 18 innledere på seminarer som ble avsluttet med en paneldiskusjon i to deler med et utvalg innledere.

Stor interesse for FHF-seminaret. Foto: Edmund Junior Mikkelsen, Visjona AS.

4 Oppnådde resultater, diskusjon og konklusjon

Presentasjonene følger som vedlegg til sluttrapporten. Med grunnlag i det som ble presentert på seminaret og den avsluttende paneldiskusjonen, har vi gjort følgende vurderinger:

Fangst og fangststrategier

- Det er et stort behov for grunnleggende kunnskap om biologi (vandrings- og beitemønster), adferd, fangstteknologi, mv. Planlagte fangstforsøk i 2025 med bruk av modifisert kilenot, videreutviklet strandnot, samt ringnot, vil være viktig bidrag til økt kunnskap om effekten av fangstredskapene, og behovet for utvikling av disse.
- I arbeidet med å styrke kunnskapsgrunnlaget vil etablering av markører for registrering av vandring og innsig kunne være nyttig. Eksempelvis rapportering fra kystnært pelagisk fiskeri, bruk av autonome farkoster til registrering av innsig, og generell forsøksfiske i fjordsystemene.
- De FHF-finansierte FoU-prosjektene er viktige tiltak for å styrke kunnskapsgrunnlaget. Det er to pågående prosjekter hvor det er planlagt følgende fangstforsøk for 2025-sesongen:
 - Ringnot med levendelagring
 - Modifisert kilenot med levendelagring
 - Strandnot tilpasset mekanisk håndtering, og for bruk på ujevn bunn.Levendelagring.
- I regi av Statsforvalteren i Troms og Finnmark, skal det testes ut fangstfeller med bruk av kunstig intelligens for sortering.
- For å styrke kunnskapsgrunnlaget og tilrettelegge for kommersiell utnytting av pukkellaks, er det behov for tilgang på ulike typer offentlige virkemidler. Dette må dekke flere områder fra grunnforskning til kommersialisering.

Forvaltning

- Innenfor nåværende forvaltningsregime, som ikke tillater direkte fangst av pukkellaks i sjø, er det utfordrende å kunne utnytte pukkellaksen kommersielt i større skala. Samtidig er det viktig å etablere flere barrierer for fangst og uttak av pukkellaks fra hav til fjord og til elv. Effekten vil være å redusere oppgangen i elvene av hensyn til villaksen, samtidig som en større andel av pukkellaksen kan utnyttes som en verdifull matressurs.
- Ifølge myndighetene vil det være vanskelig å utrydde pukkellaksen i norske farvann. Det er en art som har kommet for å bli, men at det er mulig å begrense omfanget av den gjennom tiltak i elver. Erfaringer så langt tilsier at det er svært ressurskrevende å gjennomføre effektive tiltak i et stort antall elver. Røkting av fangstfeller krever mye personell i det som er ferietid for de fleste, og vil ikke kunne gjennomføres uten økonomiske bidrag fra myndighetene.

- Pukkellaksen har ideelle forhold for reproduksjon og vekst i norske farvann i elv og sjø. Pukkellaks er en «klimavinner» i forhold til temperaturforhold. Det er også en art som har liten grad av miljøgifter pga. kort livssyklus og matinntak.
- Det bør etableres en forvaltningsplan som tar sikte på å forvalte pukkellaksen både med hensynet til å beskytte villaksen, men også til verdiskaping. Eksempelvis slik man har fått til i forvaltningen av kongekrabbe over tid.

Pukkellaks som ressurs - Fangst og foredling

- Ved riktig fangst og håndtering utgjør pukkellaks en verdifull ressurs som kan realiseres i løpet av kort tid så fremt det legges til rette for utvikling av kommersiell fangst i sjø.
- Aktører innen fangst, mottak, foredling og salg/eksport har planer for økt kommersiell utnyttelse av pukkellaks, men som betinger at det åpnes for direkte fangst av dette i sjø. Pukkellaks som tas ut i elver er vanskelig å håndtere på en måte som ivaretar hensynet til kvalitet med tanke på bløgging og nedkjøling. I tillegg er det logistikkmessige utfordringer med å få transportert ut større mengder fisk fra elver og til mottaksanlegg.
- Ved fangst av pukkellaks i sjø, vil det sannsynligvis kreve andre typer båter og utstyr enn det som benyttes i dagens sjølaksefiske. I dag benyttes i hovedsak små åpne båter uten maskinelt utstyr for løfting og haling. Det er også begrenset utstyr for utblødning og nedkjøling. Bør vurderes båter og utstyr som kan effektivisere arbeidet, og som ivaretar hensynet til kvalitet, HMS og fiskevelferd.
- Erfaringer viser at kvaliteten på fiskekjøttet reduseres svært fort når laksen kommer opp i brakkvannsområder og starter oppgangen. Pukkellaksen bør derfor fanges i sjø for å sikre god kvalitet. Rognkvaliteten derimot bedres. Rogn har stor verdi med priser rundt 1000 kroner per kilo. Fiskekjøtt som ikke egner seg som høyverdiprodukter kan gå til hermetikk og ensilasje.
- Pukkellaks egner seg godt til å fryses, og kan lagres for foredling på et senere tidspunkt. Det bidrar til utjevning av råstofftilførselen.
- Produktanvendelser som er gjort hos fiskeindustribedrifter viser at det er mange muligheter for anvendelse av pukkellaks til høyverdiprodukter. Eksempler på dette er fileter, ulike typer røkte produkter, gravet, og rakfisk.
- I arbeidet med å bygge kompetanse om pukkellaks, bør videregående skoler og fagskoler trekkes inn. Dette på områder som fangst, foredling, tilberedning (matfag), samt teknologi.

5 Hovedfunn

- Det er behov for mer kunnskap om pukkellaks innenfor flere fagområder som vandrings- og beitemønster, adferd, fangstredskaper og fangstmetodikk, produksjon og salg, mv.
- Næringsaktører mener at det er et potensiale for å utnytte pukkellaksen kommersielt, men at dette krever at det åpnes for direkte fangst av arten i sjø
- I utviklingen av en forvaltningsplan for pukkellaks kan man se til erfaringer som er gjort i forhold til forvaltningen av kongekrabbe. Dette var i utgangspunktet også en uønsket art som skulle utryddes, men som gjennom etableringen av et forvaltningsregime har blitt en verdifull ressurs for mange aktører i Finnmark.

6 Referanser

Se vedlagte oversikt over presentasjoner fra seminaret.

7 Leveranser

- Programdokument med bakgrunn, målsetninger og problemstillinger
- Presentasjoner fra seminaret
- Presseoppslag i diverse medier